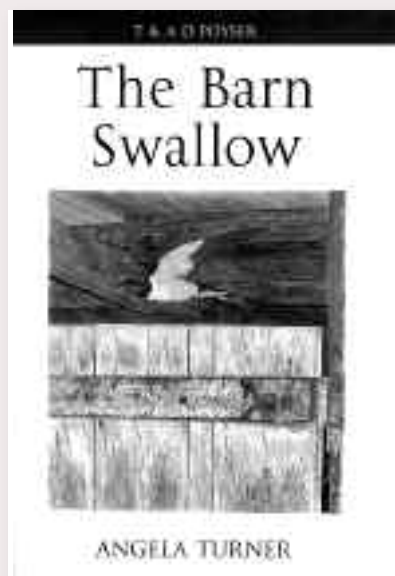

The Barn Swallow

Turner A. 2006. T & A D Poyser, Londen.
ISBN 0-7136-6558-0. 256 blz. Prijs € 59,00.

Complimenten voor uitgever Poyser die het presteert in circa twee jaar vijf monografieën toe te voegen aan de indrukwekkende erelijst. Achtereenvolgens pleegden *The Bewick's Swan*, *The Whooper Swan*, *The Goshawk*, *The Barn Swallow* en *The Lapwing* een financiële aanslag op het boekenbudget van de ornitho-bibliofoon. Monografieën van vijf soorten die in Nederland nadrukkelijk aanwezig zijn, zodat ook in dit land velen zullen wensen de titels onder handbereik te hebben. Met de aanschaf van alle vijf is echter rond driehonderd euro gemoeid, zodat menigeen een keuze zal maken. Recensent koos voor *The Barn Swallow*. Voor welke vogelaar geldt de Boerenwaluw niet als symbool van de vogeltrek? Ook spreekt aan dat de Boerenwaluw voorkomt in grote delen van de wereld.

Angela Turner is een autoriteit op zwaluwengebied. Bijna dertig jaar lang deed ze onderzoek aan de soort. Eerder verscheen haar paperback *The Swallow* en ze was co-auteur van de Helm-uitgave *Handbook to the Swallows and Martins of the World*. Voor het hier besproken boek oriënteerde ze zich breed, want de tijd is voorbij dat het auteurs van Britse huize

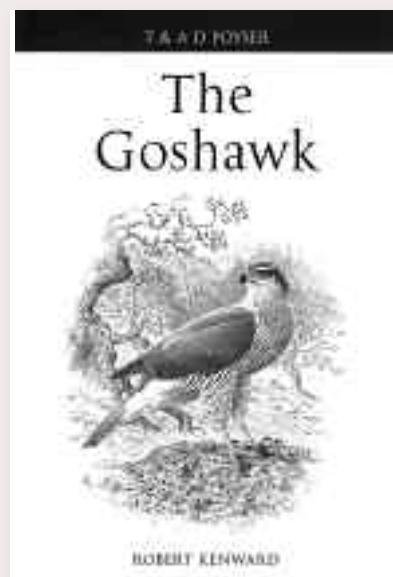
koud liet dat ook van buiten hun eiland waardevolle kennis beschikbaar was. Het literatuuroverzicht telt bijna 700 titels, waarvan alleen al bijna 100 van de Deen Anders Pape Møller.

Het boek volgt de beproefde lijn van andere Poyser-monografieën. Na een korte inleiding in de onderfamilie van de *Hirundinidae* staat verder de Boerenwaluw centraal. In elf hoofdstukken, die eveneens volgens Poyser-traditie ieder zijn voorzien van een karakteristieke openingstekening, neemt de schrijfster de onderwerpen door: vlucht, voedsel, jachttechniek, slaapplaatsen, partnerkeuze en de zaken die te maken hebben met de voortplanting. Veel aandacht gaat naar de keuze van de plekken waar de vogels op jacht gaan en de effecten van het weer op het jachtresultaat. Voor de vocale prestaties van de Boerenwaluw zijn zeven pagina's ingeruimd. In de drie afsluitende hoofdstukken behandelt Turner overleving, trek en de populatieontwikkeling. Deze onderwerpen nemen ongeveer een kwart van het boek in beslag. Van de naar schatting 190 miljoen Boerenwaluwen op deze wereld leven er 16-36 miljoen in Europa. Hoewel de Boerenwaluw regionaal en vooral in West-Europa veel heeft moeten inleveren, is het vermoeden dat wereldwijd gezien de soort niet afneemt. Dat komt doordat hij als cultuurvolger plaatselijk weet toe te nemen en/of het verspreidingsgebied uit te breiden, zoals in de Verenigde Staten. Rond 1980 begonnen Boerenwaluwen te broeden in hun winterkwartier in Argentinië, waar nu rond Buenos Aires het broedareaal snel in omvang toeneemt.

Vermelding verdienen ook de 12 pagina's kleurenfoto's. Geen statieportretten, maar doordacht tekstondersteunend materiaal, waaronder foto's uit Afrikaanse winterkwartieren van Bennie van den Brink. Door haar vlotte schrijfstijl weet Angela Turner ook de wetenschappelijke zaken die *The Barn Swallow* bevat op een alleszins leeswaardige wijze naar voren te brengen. Een fijn boek! - Gerard Ouweneel

The Goshawk

Kenward R. 2006. T & A D Poyser, Londen.
ISBN 0-7136-6565-3. 360 blz. Prijs € 52,00.

The Goshawk is een complete monografie en zeker niet de minste in de Poyser reeks. Zoals gewoon in de serie is het boek gebonden in een harde kaft, is het rijkelijk voorzien van figuren en bezit het een kaartenkleurenfoto's.

Kenward behandelt achtereenvolgens systematiek, fysiologie, broedbiologie, migratie, dieet en rol als predator, demografie, valkerij en bescherming. Doorgaans is de bioloog aan het woord die de soort goed kent door veel eigen veldwerk en op de hoogte is van de literatuur uit een groot deel van het verspreidingsgebied. De valkeniers-achtergrond van Kenward geeft ongetwijfeld iets extra's aan de monografie, doordat hij de vogels van heel dichtbij kent. Tegelijkertijd moet dit de reden zijn voor de titelkeuze bij hoofdstuk 10 "*Conservation through protection and use*", waarin hij suggereert dat valkeniers een rol kunnen spelen bij bescherming van nesten en het verzamelen van broedbiologische kennis om de gevolgen van veranderend landgebruik te monitoren. Kennelijk vertrouwt Kenward op de belangeloosheid van een snel groeiende groep belanghebbenden die in toenemende mate niet alleen door liefde, maar veeleer door geld wordt gemotiveerd.

Aan ieder hoofdstuk gaat een fragment eigen belevenis vooraf, die een goede indruk geeft van de sfeer tijdens het veldwerk en waarin vaak al wordt verwezen naar de kanttekeningen die kleven aan de conclusies. Zo blijkt bijvoorbeeld dat in de *'albidus-lades'* met balgen in het Moskouse zoölogische museum de als typisch voor deze ondersoort beschreven witte vogels bovenin liggen, maar dat verder naar onderen een meerderheid 'normaal' gekleurde vogels ligt. Daarmee wordt het idee van ondersoorten genuanceerd.

Het boek is wat betreft kennis over de Havik op dit moment wellicht het maximaal haalbare en zeer de moeite waard. De schrijver heeft veel individuen gevolgd, wat leidt tot interessante bevindingen, bijvoorbeeld omtrent risico's bij het starten van een broedpoging. Zodra de eieren worden aangemaakt krimpt de borstspier die wordt gebruikt bij het vliegen. Bij drie gezenderde vrouwtjes ging in een jaar met weinig voedsel alleen het zwaarste vrouwtje over tot broeden. Haar man (die haar op dat moment geheel verzorgde) werd kort na de eileg uitgeput gevonden. Ze verliet na drie dagen het legsel en het kostte haar vervolgens nog eens drie dagen om haar eerste prooi te vangen. Drie dagen zonder eten is ongeveer het maximum wat een Havik aankan voordat ze verzwakt en de overlevingskans keldert. Dit beschrijft goed welk risico er is verbonden aan het starten van een broedpoging, ook voor een oudervogel. Wanneer de broedpoging faalt moet je als vrouw zelf weer gaan jagen op een moment dat terreinkennis minder actueel geworden is, de vliegspieren zijn geslonken en de rui is gestart. - *Willem van Manen*

Mijn Vogels

Beintema A. 2007. *Atlas*, Amsterdam. ISBN 978 9045000398. 430 pp. Prijs €19,90.

Begin jaren '70 onderzocht bioloog Albert Beintema Tureluurs in Friesland. Het ging slecht met deze weidevogels. Beintema ontdekte dat ze hun nesten concentreer-

den in laaggelegen graslandjes, waar een elders door klei bedekte veenlaag bovenkwam. De bodem was er drassig en zat vol zeezout - het leek wel een kwelder. Tureluurs zijn van oudsher kweldervogels, maar ook Grutto's en Kieviten broedden op die kwelderachtige graslanden in hogere dichtheden dan daarbuiten. Op de veel intensiever beboerde weilanden eromheen zochten de weidevogels voedsel. Beintema suggereerde de Cultuurtechnische Dienst bij een ruilverkaveling een raster van zulke weidevogelbroedputjes uit te graven, op een kilometer afstand van elkaar. Hij kreeg het er niet door. Meestal hebben kwetsbare dieren en planten meer aan één aaneengesloten reservaat dan aan een heleboel snippers, en dat het voor weidevogels anders ligt ging er bij overheden en natuurbeschermers niet in. Beintema dacht met broedputjes een veel hoger weidevogelrendement te halen dan met een aaneengesloten weidevogelreservaat. Nog steeds is hij daarvan overtuigd. Onder tussen is ook de Grutto uit de wei aan het verdwijnen, ondanks de vele pogingen die soort te behouden.

De Tureluurs en hun broedputjes zijn één van de lemma's in het op alfabetische volgorde ingedeelde *Mijn Vogels*, waarin Beintema terugkijkt op een halve eeuw

vogels kijken, grotendeels als weidevogelonderzoeker bij Alterra en de voorgangers van dat instituut. Beintema heeft het over oude bekenden zoals de Blauwe Reiger en over exotische zeldzaamheden zoals de Kokardespecht. Hij beschrijft de spanningen tussen biologen en jagers, tussen ornithologen en botanici, tussen kievitsezoekers en weidevogelbeschermers, tussen vogelonderzoekers en vogelsoortenjagers, tussen onderzoekers met stropdas en onderzoekers op sandalen. Bij één van de vele fusies van onderzoekscentra die tot het ontstaan van Alterra leidden, werden de onderzoekers van de instituten voor natuuronderzoek ITBON en RIVON ineens collega's. De stropdassen van het ITBON noemden zoogdieren "wild" en "bestudeerden bijvoorbeeld hoe je door gericht selectief afschot edelherten verder kon veredelen, zodat ze nog mooiere trofeegeween zouden krijgen". Zij moesten niets hebben van de "tuinkabouters" van het RIVON, waartoe Beintema behoorde. Die richtten zich op natuurbehoud en hadden de pest aan jagers. Beide groepen zouden nog jaren gescheiden van elkaar blijven doorwerken.

Beintema schrijft ook over vogelkijkvakanties en natuurbeschermingswerk in Afrika en Azië. Het zijn persoonlijke verhalen, leuk om te lezen, waarschijnlijk ook voor niet-vogelaars. Als alle populair-wetenschappelijke boeken zo leesbaar waren, zou wetenschap een stuk populairder worden. Beintema schuwt de zelfspot niet. Zoals hij te koop loopt met zijn nooit doorgebroken broedputjesidee, vertelt hij over allerlei onderzoeken die tot niets leidden of waarmee niets werd gedaan. Hij heeft zelfs een apart hoofdstuk "mislukkingen" ingevoegd. Je zou daarvan de indruk kunnen krijgen dat het meeste onderzoek zinloos is, wat vast Beintema's bedoeling niet is, maar sympathiek is het wel.

Beintema heeft nogal eens een internationaal ornithologencongres bezocht. Als het even kon huurde hij dan een auto of kano om in de omgeving vogels te kijken, of een spontaan onderzoekje te doen. Tijdens zo'n tripje ontdekte hij dat op de

tot weiland omgevormde Amerikaanse prairie de Amerikaanse Grutto's voedsel zochten op de weiden maar broedden in restantjes prairie die op gezette afstanden als een raster in het weideland in stand waren gehouden. Een fraaie bevestiging van de broedputjeshypothese.

Zowel met zijn plezier in vogels als in schrijven is Beintema aanstekelijk. Misschien is hij wel meer schrijver dan weidevogelonderzoeker. Over dat laatste schrijft hij dat hij door zijn tureluuronderzoek door de hele natuurbeschermingswereld als weidevogelexpert werd bestempeld, maar dat hij altijd meer van albatrossen en andere zeevogels heeft gehouden dan van weidevogels.

Het enige minpuntje zijn de tussen haakjes ingevoegde verwijzingen naar andere lemma's: (zie tureluurs). Die zorgen maar voor leesopontheid. Voor de recensent zijn ze wel handig als naslagverwijzing, maar daarvoor was een personen- en onderwerpregister nog handiger geweest. - *Koos Dijksterhuis*

The Birds of Kazakhstan

Wassink A. & G.J. Oreel 2007. *De Cocks-dorp, Texel. ISBN 978-90-811462-1-0. 288 blz. Prijs €49,50. Voor bestellen zie www.birdsofkazakhstan.com.*

Wie aan Kazachstan denkt, zal al snel een link leggen met Alexander Vinokurov van de Astana wielploeg. Dat het ook een geweldig land is om vogels te kijken bewijst het recent verschenen *The Birds of Kazakhstan* van Arend Wassink en Gerald Oreel. De omslagfoto van een grote groep Reuzenzwartkopmeeuwen met pullen in een broedkolonie nodigt direct uit om verder te lezen in dit kleurrijke boek.

Het boek begint met een voorwoord waarin naar voren komt dat het nog niet zo lang geleden is dat de toegang tot Kazachstan voor buitenlanders erg beperkt was en individuele tochten zelfs verboden waren. De meeste vogelreizen werden uitgevoerd onder begeleiding van een Russische gids in een beperkt deel van het land. Om literatuur over de ornithologie van het land te kunnen doorgronden moest je de Russische taal machtig zijn. Na de onafhankelijkheid in 1991 werd het mogelijk om door vrijwel het hele land te reizen. Tegenwoordig vinden steeds meer buitenlandse vogelaars er hun weg en deze leggen hun bevindingen vast in vogeltijdschriften en reisverslagen. Hiervan is dankbaar gebruik gemaakt bij de samenstelling van dit boek.

Na het voorwoord volgt een introductie met een uitgebreide beschrijving van onder andere de geografie van Kazachstan, de habitats, het klimaat, bedreiging en bescherming, avifauna en migratie. Hierin passeren prachtige foto's van het landschap de revue. Kazachstan is het op acht na grootste ter wereld met een oppervlakte van 2.725.000 km². Het kent een grote diversiteit aan landschappen: steppen (60%), halfwoestijnen, woestijnen en droge heuvels (30%) en bergen (10%). Er liggen ook diverse zeer grote meren. Het land kent enorme hoogteverschillen, van het laagste punt op -132 m in het zuidwesten tot het hoogste punt in de uitlopers van de Himalaya op 6995 m.

Kazachstan herbergt een grote diversiteit aan vogelsoorten, als gevolg van de grote verscheidenheid aan landschappen en klimaatomstandigheden. In totaal zijn 498 vogelsoorten vastgesteld, waarvan 388 als regelmatige broedvogel.

Kazachstan is het grootste land ter wereld zonder een endemische vogelsoort, maar vooral het voorkomen van de zeer bedreigde Steppekievit is internationaal gezien belangrijk. Deze soort is de afgelopen decennia sterk afgenomen en broedt alleen nog in Kazachstan en Rusland. Typische broedvogels van de Himalaya (zoals Ibisnavel, Altaiheggenmus en Guldenstadts Roodstaart) hebben hun meest noordelijke verspreidingsgebied in het hooggebergte in het oosten en zuid-oosten van het land.

De in Kazachstan voorkomende soorten zijn beknopt beschreven (ongeveer drie per bladzijde). Elke tekst bevat een beschrijving van het habitat waarin de soort te vinden is en toelichting op de status, verspreiding en periode van voorkomen. Voor elke soort geeft een verspreidingskaartje het (broed)voorkomen per provincie weer. Het voorkomen door het jaar heen is vormgegeven met een jaarbalkje bovenaan elke soorttekst. In één oogopslag wordt duidelijk in welke periode van het jaar de betreffende soort in Kazachstan aanwezig is.

De auteurs hebben een streng beleid gevoerd aangaande de lijst van waargenomen vogelsoorten. Alleen soorten die voldoende betrouwbaar gedocumenteerd zijn in de literatuur zijn opgenomen. Een bijlage geeft een overzicht van vogelsoorten waarvan het voorkomen wel is geclaimd maar waarvan een goede documentatie ontbreekt. De auteurs zijn verder zeer up-to-date met de taxonomie. Waar mogelijk zijn beslissingen gevolgd van de Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna. In de soortteksten worden ook de ondersoorten goed besproken zodat hiervan een helder beeld ontstaat.

The Birds of Kazakhstan bevat een schat aan informatie. Helaas zijn de verspreidingskaartjes niet erg gedetailleerd, maar dat is iets dat de auteurs niet kwalijk is te nemen. In Kazachstan zijn namelijk nooit systematisch broedvogelgegevens verzameld. Juist dit boek zal (buitenlandse) vogelaars kunnen inspireren om een bijdrage te leveren aan een beter beeld van de ver-

spreiding van vogels in het land. Als je van plan bent om Kazachstan te bezoeken dan zul je naast dit boek ook gedetailleerde reisverslagen van vogelaars willen raadplegen. De literatuurlijst in het boek vermeldt hiervan een groot aantal. - *Symen Deuzeman*

The Sound Approach to birding. A guide to understanding bird sound

Constantine M. & The Sound Approach 2006. Dorset, UK. ISBN 10-9081093312 en 13-978-9081093316. 192 blz., twee CD's. Prijs €39.95. Te bestellen via www.soundapproach.co.uk.

Voor wie tijdens het vogels kijken ook wel eens naar de vogelaars om zich heen kijkt is de laatste jaren een belangrijke trend waarneembaar. Nagenoeg elke vogelaar heeft tegenwoordig de mogelijkheid om een (digitale) foto te maken en als het niet lukt om een bijzondere waarneming fotografisch vast te leggen moet je wel een heel goed excuus hebben. De interesse voor het beeld groeit nog steeds, maar gelukkig komt er zo langzamerhand ook wat meer aandacht voor vogelgeluiden. Deze nieuwe uitgave probeert elke vogelaar over de streep te trekken om niet alleen te kijken naar vogels, maar ook nauwkeurig te luisteren! Hoe belangrijk geluiden zijn wordt goed geïllustreerd door de twee in Europa als dwaalgast voorkomende grijze snippen. Elke 'keen birder' weet tegenwoordig hoe moeilijk het is om deze twee soorten op zicht uit elkaar te houden. Maar heb je ze eenmaal horen roepen, dan is de determinatie net zo gemakkelijk als het uit elkaar houden van Roodborst en Blauwborst. Mensen die 'niet aan geluiden doen' wordt aan het begin van het boek dan ook de gewetens-

vraag gesteld: "Kun je een grijze snip überhaupt wel tellen als je de vogel niet gehoord hebt?"

Kortom, vogelgeluiden zijn belangrijk en vertellen enorm veel over gedrag, leeftijd, determinatie en nog veel meer zaken die in het boek ook allemaal aan de orde komen. Het boek is niet in de eerste plaats een naslagwerk, waarin je voor elke soort een sonogram en een geluid kunt nazoekeken. Het kan het beste worden omschreven als een uitgebreide introductie in hoe je vogelgeluiden moet interpreteren en in de mogelijkheden die vogelgeluiden in het veld bieden bij determinatie, leeftijd- en geslachtbepaling, taxonomie en bescherming. Het is daar uitstekend in geslaagd en leest bovendien bijzonder prettig met veel (typisch Engelse) humor. Het staat boordevol mooie voorbeelden die nageluisterd kunnen worden op de twee meegeleverde cd's en die ook met foto's en sonogrammen worden geïllustreerd. Zelf vond ik hoofdstukken twee (over de interpretatie van sonogrammen) en acht (over taxonomie en bescherming) erg leerzaam. Alle geluidsopnamen zijn prima van kwaliteit en sommige laten je met rode oortjes bij de cd-speler achter. Zelf vond ik die van de Kuhl's Pijlstormvogels het meest verrassend. Het boek is een absolute aanrader en het is te hopen dat het slaagt in de opzet om meer mensen over de 'geluidenstreep' te trekken.

Is er dan niets op af te dingen? Vanzelfsprekend zijn er bij elke uitgave wel zaken die opvallen. Voor mij was dat bijvoorbeeld het onhandige formaat. Open geslagen neemt het boek ruim 60 centimeter bureau in beslag. Een vervelend foutje is het omdraaien van twee tracks met opnames van merelzang op de eerste cd. Hiermee wordt het verschil tussen opnamen met verschillende microfoons geïllustreerd, maar doordat ze zijn verwisseld raak je als lezer in eerste instantie in verwarring. Iets serieuzer vind ik dat de gepresenteerde kennis soms wat suggestief overkomt. In het boek worden veel nog niet eerder gepubliceerde bevindingen besproken en meestal ook met sonogrammen geïllustreerd. Als lezer kun je

niet goed beoordelen op hoeveel onderzoek deze als feit gepresenteerde verschillen zijn gebaseerd, wat een 'wetenschappelijke' beoordeling ervan lastig maakt. Voorbeelden hiervan zijn het verschil tussen de roepjes van Roodborsttapuit en Aziatische Roodborsttapuit en wat mij betreft ook de *long calls* van grote meeuwen. Afgezien van deze kleinigheden kan ik iedereen de aanschaf van het boek aanraden. En belangrijker: gebruik de kennis! Naar buiten met de oren open! - *Dick Groenendijk*